Прегледни рад

Милена М. ВИДОСАВЉЕВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ И УЧЕЊЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Апстракт: Модерна настава страних језика окренута је ка употреби нових технологија те је у том погледу неопходно радити и на развоју дигиталне писмености, како ученика, тако и наставника. Знати како проналазити, селектовати, анализирати и адекватно користити дигиталне информације су важни сегменти дигиталне писмености. С тим у вези, и у настави страних језика, дигитално писмени наставници и ученици могу да додатно допринесу сопственом развоју, учењу и усвајању страних језика. Уз помоћ дигиталне писмености, ученици су у могућности да користе дигиталне алате, дигиталне информације као и да креирају онлајн пројекте на страним језицима. Међутим, како би ученици адекватно радили на својим задацима у онлајн окружењу неопходни су наставници модератори који теже континуираном усавршавању у овом пољу, који гаје позитивне ставове према употреби нових технологија и препознају њихову педагошку вредност. Стога је у овом раду фокус, најпре, на дефинисању појма дигиталне писмености, на указивању везе између дигиталне писмености и учења и наставе страних језика, на раду ученика и улози наставника у дигиталном окружењу, као и на резултатима истраживања која су се бавила овом темом.

Кључне речи: нове технологије, дигитална писменост, настава страних језика, учење страних језика, ученици, наставници.

УВОД

Дигитална писменост представља потребу сваког појединца у данашњем свету. С тим у вези, развој поменутих писмености у образовању и настави је од великог значаја. У модерној настави се све више користе нове технологије како би се ученици активирали у дигиталном окружењу и креирали нове садржаје. Тако и у настави страних језика и ученици и наставници

* Истраживач приправник; mika_vido_88@yahoo.com

** Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством просвете, науке и технолошког развоја број: 451-03-9/2021-14/200020 од 5. фебруара 2021. године.

имају потребе да развијају дигиталну писменост са циљем да реализују онлајн пројекте служећи се страним језицима.

Предност дигиталне писмености у учењу и настави страних језика огледа се у томе што ученици имају способност да проналазе и баратају дигиталним информацијама што им помаже да уче и обнављају страни језик и сазнају нове појединости из стране културе. С друге стране, наставници страних језика који имају тенденцију ка развијању дигиталне писмености најчешће су свесни педагошке вредности нових технологија, негују позитивне ставове што додатно утиче и на њихове ученике и активности у дигиталном окружењу.

Имајући у виду наведено, циљ рада је да се прикаже на који начин су учење и настава страних језика повезани са дигиталном писменошћу као и које су предности развоја поменуте писмености у процесу учења и усвајања страних језика. Такође, фокус је и на раду ученика на онлајн задацима и улози наставника страних језика у дигиталном окружењу при чему су представљени резултати одређених истраживања где је истражено како наставници и ученици развијају дигиталну писменост у настави и учењу страних језика.

ПОЈАМ ДИГИТАЛНЕ ПИСМЕНОСТИ

За разлику од традиционалне писмености која се односи на способност читања, писања и знање аритметике, савремени облици писмености су комплекснији и садрже нове писмености. Наиме, Вркић Димић (2014: 383) објашњава да савремена писменост подразумева развијене различите способности комуникације која обухватају алфabetску, нумеричку, техничку, информатичку и симболичку писменост. Имајући у виду да се, између осталог, помиње информатичка писменост, то заправо указује на то да је неопходно да појединац познаје рад на рачунару како би био писмен у савременом добу.

Дакле, познавања рада на рачунару и употреба нових технологија је потреба сваког појединца. Међутим, да би се информације, до којих се долази путем нових технологија, претворила у знања, неопходно је развијање дигиталне писмености.

У том погледу, појам дигиталне писмености, Мартин и Грудзиецки (2006) дефинишу као способност појединца да адекватно користи дигиталне алате и претражује дигиталне информације. Дакле, дигитална писмена особа је способна да управља дигиталним информацијама, уме да их селекује, анализира и интегрише креирајући нове дигиталне садржаје.

Слична дефиниција се презентује и у публикацији *ИЦТ Еду – модул 3 – Развој дигиталне компетенције и мултимедија у настави* (CARNet 2012: 3) где се истиче да способности које обухвата дигитална писменост јесу најпре, „препознавање потребе за информацијом, проналажење и прикупљање

информација путем рачунара, анализа и процена информација, коришћење информација, објављивање и размена информација путем Интернета“.

С тим у вези, Ешет Алакалај (2004: 93) управо указује на то да дигитална писменост не обухвата искључиво пуко руковање дигиталним уређајима, већ садржи разноликост сложених моторичких, социолошких, когнитивних и емоционалних вештина које су неопходне за сналажење у дигиталном окружењу.

Дакле, развој дигиталне писмености представља један од приоритета у свим областима те и у данашњем образовању. Генерално, модерна настава захтева да, како наставници тако и ученици раде на развоју дигиталне писмености како би одговарали на задате активности у дигиталном окружењу.

У том погледу, дигитална писменост је неопходна и у настави страних језика. У дигиталном окружењу, ученици уз помоћ поменуте писмености могу да истражују и креирају своје онлајн пројекте на страном језику што додатно позитивно утиче на њихову мотивацију, креативност, критичко мишљење и колаборативност.

НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ

Како наводе Џигурски, Симић, Марковић и Шћепановић (2013: 10), концепт дигиталне писмености у образовном процесу условио је промену улоге наставника и ученика, ресурса које се користе у настави и природу едукације наставника. Почевши од стицања дигиталне писмености до усклађивања плана и програма наставе новим технологијама, задаци наставника су многобројни како би се промене адекватно спровеле.

За наставу и учење страних језика, употреба технологија и поседовање и развој дигиталне писмености имају велики значај. У том смислу, Гуикема и Вилијамс (2014: 2, 3) сматрају да је дигитална писменост много више од скупа одређених вештина. Дигитална писменост омогућава сваком појединцу да буде ангажован и одговоран у глобалној друштвеној заједници 21. века која је прожета мултимодалним технологијама. Зато је кључно и неопходно да се дигитална писменост уведе у образовање, које служи да се научи како се различите заједнице, етнички идентитети народа, страни језици и култура приближавају и разумеју.

Наиме, сви аспекти дигиталне писмености који се спомињу у *Оквиру дигиталних компетенција – Наставник за дигитално доба* из 2017. и 2019. године могу се повезати са главним елементима наставе страних језика. Приступ, претрага, чување информација, креирање, адаптација, селекција наставних материјала, све је то неопходно за наставу и учење страних језика у дигиталном добу. Надаље, управљање и дељење садржаја онлајн путем

до развијања креативности, колаборативног рада међу ученицима, све до евалуације, праћења рада и резултата при чему наставници воде рачуна о етици и безбедности, говори о повезаности дигиталне писмености и наставе страних језика.

Једна од главних компоненти дигиталне писмености јесте управљање информацијама коју ученици стичу свакодневно у приватном животу укључујући се у онлајн заједнице и одржавајући мреже чији су учесници (ITE Policy Brief 2011: 4). С друге стране, интегрисање и процена информација јесу вештине које ученици стичу у учионици и од својих дигитално писмених наставника, који им указују на разлике између релевантних, поузданих и бескорисних дигиталних ресурса (ITE Policy Brief 2011: 4).

Уз помоћ основних вештина дигиталне писмености, ученици страних језика шире своје знање у овом домену и мимо редовних часова јер дигитална писменост јесте способност стварања и баратања информацијама онлајн, што пружа непресушни извор активности и задака за побољшање знања из страног језика и култура (Integrating Digital Literacy Into English Language Instruction: Issue Brief 2015: 4). Сваки пројекат, задатак, тема или приступ заснован на одређеним проблемима може се решити коришћењем интернета при чему се користе различите активности језичке компетенције, али се и наставља са развијањем дигиталне писмености код ученика (Integrating Digital Literacy Into English Language Instruction: Issue Brief 2015: 4).

Такође, учење страних језика у дигиталном окружењу позитивно утиче на развој креативности, критичког мишљења, колаборативног рада ученика док заједно раде на пројектима користећи друштвене мреже, вебинаре, и остале технологије које их мотивишу и олакшавају учење (What Every Teacher Needs to Know About Digital Literacy 2013: 2).

У вези са тим, Џевел (2006 цит. у: Фелиша Бјукар, Рика Поп 2017: 259) објашњава које су предности употребе нових технологија у процесу учења страних језика. Поменути аутор истиче да се предности умногоме огледају у томе што се омогућава висока изложеност страним језицима. Дакле, постоје неограничене могућности за вежбање у виду аутентичних контекста, то јест, употреба језика у реалном свету. Уједно се подстиче мотивација ученика да побољшају комуникативну компетенцију на одређеном циљном језику и сазнају много више о страном језику. Повећава се аутономија и контрола ученика у учењу, што и јесте циљ педагогије која у средиште процеса учења ставља ученике и чини да буду активнији у настави страних језика.

Дуденей и Хокли (2011) напомињу да различити начини рада са сликама, видео записима, речима, веб сајтовима, аудио дискусијама, презентацијама, онлајн часописима на страном језику могу утицати позитивно на развој дигиталне писмености. Савремени наставни материјали јављају се у виду

таблета, лаптопова, рачунара, паметних телефона, едукативних софтвера за учење језичког садржаја и упознавање стране културе. За све поменуто дигитална писменост како наставника, тако и ученика, неопходна је како би се дигитални уређаји на адекватан начин и у педагошке сврхе користили. Иако дигитална писменост поставља свакодневно нове захтеве у учењу, она пружа неограничену подршку у учењу страних језика.

Из угла педагогије, Гарсија Естебан (2015: 53) наводи да дигитална писменост у настави страних језика омогућава ученицима и наставницима да укључе и знања о употреби технологија и многих апликација које им могу помоћи у процесу учења. Имајући у виду да се технологија мора адаптирати наставном процесу и педагошком раду, дигитална писменост у наставни страних језика може се посматрати из когнитивне, комуникативне, културолошке и садржајне перспективе.

У оквиру когнитивне перспективе, Којл (2005, цит. у: Гарсија Естебан 2015: 52-53) тврди да се у дигиталном окружењу ученици страних језика више активирају у самом процесу учења. Стварају се могућности да, користећи дигиталну писменост и дигиталне материјале, ученици заједно са наставницима утичу на побољшавање способности за опажање детаља, али и на разумевање и решавање одређених активности и проблема на које наилазе. С друге стране, комуникативна компонента поменуте писмености подразумева систематску свест о томе како се дигиталне технологије користе, на ком језику се комуницира, како се језик користи у складу са дигиталним контекстом.

За културолошки аспект, Којл (2005, цит. у: Гарсија Естебан 2015: 52-53) установљава да захтева употребу технологије у различитим контекстима, развијену свест у вези са специфичним концептима и разумевање других, страних култура, као и поштовање и толеранцију. Према садржајном аспект, користећи креативни елемент дигиталне писмености, ученици креирају податке у дигиталном окружењу на основу својих интересовања. При томе, ученици развијају истраживачке способности и уз одређену дозу ризика стварају нови, сопствени садржај на страним језицима, доступан свима у дигиталном свету.

На основу наведеног, нове технологије у настави страних језика, заправо, јесу средство за развој дубљих знања и широког спектра језичких вештина при чему је учење засновано на задацима оријентисано више на развој поменутих вештина, а не на меморисање правила (Којл 2005, цит. у: Гарсија Естебан 2015: 52-53).

С тим у вези, Ахмад (2016: 118) је спровео истраживање како би утврдио у којој мери модерни технолошки уређаји повећавају компетентност и перформансе ученика, посебно у учењу вокабулара, граматичке прецизности и активностима слушања и говора. Очекивано, резултати емпиријских

истраживања у овој студији показали су да дигитално окружење и технологије помажу ученицима да побољшају разумевање и говор, изговор, вокабулар и граматичку прецизност. Такође, и разноликост дигиталног учења утиче на мотивацију ученика за учење, као и на њихову спремност да се активно укључе у процес учења.

Исто тако, истраживање које су реализовале Фелишја Бјукар и Рика Поп (2017: 262) путем онлајн анкете где је учествовало 135 студената показало је да се мотивација и интересовање студената за учење уз употребу дигиталних технологија константо повећава. Иако се дигитални алати ретко користе у формалном наставном контексту, резултати истраживања показују да студенти самостално користе дигиталне алате за учење енглеског језика што утиче и на развој њихове комуникативне способност на страном језику.

Штавише, Фелишја Бјукар и Рика Поп (2017: 262) скрећу пажњу на то да су испитаници добро упознати са ризицима који укључују неограничено коришћење дигиталних алата те су истакли да им је потребно адекватно упутство како би могли да изаберу одговарајуће дигиталне алате за учење. Закључак поменутог истраживања јесте да употреба дигиталних алата у настави/учењу енглеског језика има више предности него недостатака. Ауторке овог истраживања указују на позитиван однос између излагања ученика страним језицима кроз традиционалне и нове медије.

С друге стране, Пергрум (2010, цит. у: Хокли 2012: 110) објашњава који су аспекти дигиталне писмености важни за учење страних језика како би помогли ученицима да, осим савладавања страних језика, развијају и одржавају основне аспекте ове писмености.

Као први аспект Пергрум (2010, цит. у: Хокли 2012: 110) наводи способност писања (текстуална писменост) у виду декодирања текстуалних порука на стандарни језик. Наиме, ученици одлучују и процењују шта је прихватљиво у одређеном контексту, које су лингвистичке норме, каква је употреба писаног језика. Надаље, предлаже се активност у којој би се развила способност праћења линкова (хипетекстуална писменост) у виду два текста сличне дужине на исту тему. Један текст би имао мало хиперлинкова, док би их други имао знатно више. Задатак ученика обухватио би њихово читање текстове док прате хиперлинкове. Циљ овог задатка јесте да се утврди колико су ученици у могућности да игноришу непотребне хиперлинкове и укључе у читање оне које би им заиста помогли да сазнају нове информације, што и јесте у основи дигиталне писмености.

За следећу, информациону писменост, Пергрум (2010, цит. у: Хокли 2012: 111) тврди да је ученици могу развијати нпр. путем активности где би их наставници замолили да посете веб страницу са лажним информацијама што би могли да закључе на основу хиперлинкова, УРЛ-а, заглавља,

слогана. Задатак ученика би управо био да то препознају и у групи дођу до правих информација које се уклапају са темом, а затим да то и аргументовано свима прикажу.

Што се тиче визуелне (мултимедијалне) писмености, Пергрум (2010, цит. у: Хокли 2012: 111) истиче да је циљ је да се ученици путем одређених активности науче како да пронађу и искористе слике, али и да воде рачуна о ауторским правима. Поента је да ученици путем овог аспекта дигиталне писмености науче како да изаберу слике које ће приказати на свом блогу заједно са властитим онлајн садржајем који су претходно креирали. Стога је од велике важности да се упознају са адекватном употребом ауторских права, као и које ће слике, али и видеа користити у својим дигиталним прилозима, као и на који начин да означе тачан извор са ког су преузели.

УЧЕНИЦИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Имајући у виду све поменуто о вези између дигиталне писмености и наставе страних језика, примећује се да савремена улога ученика страних језика у виртуелном окружењу добија нови облик, активнија је и вишеструка. Водећи рачуна о тачности употребе страног језика који уче, до адекватне употребе технологије, ученици у оваквој средини непрекидно стичу и развијају више вештина и бивају свестранији.

У ту сврху, Радић Бранисављевић и Миловановић (2014, цит. у Видосављевић 2017: 117) наводе да се оваква врста учења може остварити према формалним упутствима и смерницама наставника страних језика, али и самостално од стране ученика.

Радић Бранисављевић и Миловановић (2014, цит. у Видосављевић 2017: 117) сугеришу да уз помоћ дигиталне писмености, ученици страних језика могу развијати читање на страном језику помоћу читања одређених онлајн чланака, новина, текстова подржани сликама, илустративним видеима. Слушање на страном језику се може унапредити слушањем песама на Јутјубу, гледањем онлајн филмова, слушањем подкастова, док се говор ученика може развијати коришћењем Скајпа, бесплатног сервера који омогућава ученицима да ступе у контакт са припадницима других нација и култура широм света.

За писање на страном језику, Радић Бранисављевић и Миловановић (2014, цит. у Видосављевић 2017: 117) напомињу да се код ученика може развити путем писања есеја, сопствених блогова, мејлова. Уједно, може се овладати писањем употребом четова који служе да ученици ступе у директан контакт с вршњацима чији језик уче, при чему се ствара спонтана комуникација.

Према публикацији *Integrating Digital Literacy Into English Language Instruction: Issue Brief* (2015: 5), писањем на интернету, ученици се обраћају аутентичним читаоцима и морају водити рачуна о правилности написаног. Такође је важно да ученици изаберу адекватан тон обраћања и језик који је у складу са њиховим читаоцима. Оваква врста пројекта захтева да ученици раде у тиму и истовремено имају могућност да допуне вокабулар на страном језику, да обнове и унапреде знање граматике, али и да успешно раде на развоју својих дигиталних писмености.

Занимљиво је да нове технологије засноване на писању, које укључују употребу интернета, пружају многе могућности да ученици буду креатори оригиналних садржаја на страном језику. Стога, мултимодални формати налик блоговима, дигиталним причама и викијима који представљају популарне дигиталне алате међу омладином, могу и те како послужити у процесу учења страних језика ван школе и редовне наставе (*Integrating Digital Literacy Into English Language Instruction: Issue Brief* 2015: 5).

На који начин се ученици страних језика сналазе у дигиталном окружењу, испитивали су Сон, Парк и Парк (2017: 93-95). У циљу анализе концепта дигиталне писмености, као и нивоа дигиталне писмености студената, ова група аутора спровела је истраживање са двама групама студената енглеског језика. Једну групу је чинило 100 испитаника са Универзитета у Аустралији, а другу 70 испитаника са Универзитета у Јапану. Одговори испитаника у упитнику показују да велика већина (око 97%) користи рачунар за потребе учења језика, као и друштвеног повезивања.

Резултати истраживања Сона, Парка и Парка (2017: 93-95) показали су да је прва група често имала прилике да користи активније софтвере за учење енглеског језика и видео конференције у односу на другу групу студента. Оно што је заједничко јесте да су обе групе оцениле своје дигиталне вештине за употребу подкастова и апликације за дизајн као врло скромне што произилази из недостатка знања. Прва група недостатак знања приписује недостатку интересовања наставника за развој дигиталне писмености у контексту учења енглеског језика. Закључак је да су обе групе показале позитивне ставове према употреби дигиталних технологија.

Обе групе су истакле да су се осећале пријатно док су користили нове технологије у свом учењу, као и да су спремни да сазнају више о томе како да побољшају знање енглеског и језичке вештине путем дигиталних алата и ресурса у аутентичним контекстима (Сон–Парк–Парк 2017: 93-95).

С друге стране, Марит, Џохенсон, Чевалиер и Сана (2014: 227, 241-242) су путем две студије, анализирали проналажење и манипулацију информација као аспект дигиталне компетенције код ученика страних језика у Финској. Наиме, у првој студији, један број финских ученика имао је задатак да потражи информације на свом матерњем, финском језику,

док је друга група тражила информације на страном језику. У другој студији, истраживачи су се бавили подизањем свести о информацијама, о употреби извора, кључних речи, стратегији претраживања и развоју информација као део дигиталне писмености ученика у академском контексту.

Коначни резултати истраживања Марита, Џохенсона, Чевалиера и Сана (2014: 227, 241-242) показали су да су ученици, изворни говорници финског, мање времена потрошили на проналажење информација. Насупрот њима, друга група је морала да се више бави испитивањем, претрагом путем већег броја кључних речи у вези са темом биљака и животиња, и самим тим да развије комплекснију стратегију за тражење информација у циљу обављања задатака. Једна од стратегија, од многоструке користи, за другу групу било је коришћење различитих језика које ученици познају. У овом случају, то су били енглески, шпански и латински језик, који су ученицима послужили да пронађу одређене информације о поменутој теми користећи Гугл, то јест, Гугл мапе, слике, и преводаца, као и Википедију.

Група аутора поменутог истраживања закључује да се свест ученика друге групе знатно повећавала у вези са употребом извора. Ово се манифестовало кроз чињеницу да се употреба Википедије током истраживања смањивала, јер иако су ученици кретали од поменуте странице, они су постепено консултовали изворе или референце дате на крају чланка на Википедији који их је водио ка другим Гугл изворима.

Отуда и произилази да се свест ученика о поузданијим изворима постепено повећавала што и јесте циљ ових студија и оваквог приступа обраде података са такозваном педагошком интервенцијом, чиме се постиже и развија свест о дигиталној писмености при учењу и коришћењу страних језика у конкретне сврхе (Марит, Џохенсон, Чевалиер, Сана 2014: 227, 241-242).

НАСТАВНИЦИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Тежња да се и наставници страних језика обучавају за педагошку употребу модерних технологија и да успешно раде у дигиталном окружењу је данас све већа.

Кели и Гренфел (2004: 21) објашњавају да се обука наставника огледа у томе како да нове технологије користе у виду подршке и ресурса, како да их интегришу у планове наставних јединица, јасне циљеве и исходе учења. Такође, битно је како наставници употребом нових технологија подстичу аутономију ученика у учењу страних језика и поред тога стичу сопствена знања у овој области што подразумева непрекидно размишљање о повезивању педагошких вредности и дигиталне писмености.

Веза између дигиталне писмености и наставе страних језика огледа се у томе што се аспекти ове писмености поклапају са већ постојећим задацима наставника, те се може нагласити да постоје већа преклапања у виду улоге наставника у дигиталном окружењу (An Invitation to CALL, Foundations of Computer-Assisted Language Learning 2010) који су:

- истраживачи, како на пољу усвајања и учења страних језика, тако и на пољу педагошке употребе технологије на часовима;
- корисници софтвера за учење страних језика помоћу рачунара;
- „режисери“ чија је помоћ на располагању ученицима и студентима у виду проналаска и коришћења додатних материјала за учење помоћу нових технологија;
- менаџери који координишу комуникацију између технологија и ученика/студента како у учионици, тако и ван ње;
- наставници који својим дигиталним знањем креирају сопствени софтвер или сајт на страном језику;
- ментори који помажу ученицима да сами креирају софтвер или сајт, користећи постојеће знање страног језика;
- колеге које помажу осталим колегама да примене технологије на својим часовима;
- научници који изучавају теме у вези са технологијама у настави страних језика, пишу научне радове и учествују на конференцијама и семинарима ради квалитетнијег усавршавања.

Дакле, према речима Кели и Гренфела (2004: 22), наставници језика у дигиталном добу континуирано стичу знања како да нове технологије користе за организацију наставе, креирање и архивирање наставних планова, праћење напретка у пракси. Уче како да комуницирају и размењују неопходне идеје и информације са колегама и ова знања наставницима служе да препознају вредност савремених технологија у организацији сопствених послова, дневних распореда али и широког спектра ресурса. На овај начин, наставници развијају вештине за употребу софтвера за обраду података и текстова, онлајн агенде, електронске поште, претраживача, едукативних веб страница и форума.

Слично, и Шарма (2017: 13) наводи неопходне вештине наставника страних језика у дигиталном окружењу. Најпре, истиче се вештина умрежавања наставника која олакшава колаборативно учење, где не само да ученици уче боље у таквом окружењу, већ и они развијају улогу фацилитатора и подучавају успешније у оквиру заједничког учења.

Као следећу вештину потребну за рад у дигиталном окружењу, Шарма (2017: 13) наводи вештину комуникације наставника страних језика. Оваква врста подразумева знање наставника на који начин да комуницирају

путем друштвених мрежа, да направе кратак видео на Јутјубу, да воде вебинар, креирају онлајн дигиталне библиотеке, припремају онлајн документа и деле своје идеје како са ученицима, тако и са колегама у земљи и иностранству.

Попут претходне тврдње, и Ричардсон (2010, 154-155) се слаже да дигитално способни наставници страних језика морају, најпре, бити медијатори који повезују ученике са садржајем. Од наставника се тражи да буду креатори дигиталних садржаја, писци блогова, они који снимају подкастове, уређују викије. Исто тако, наставници морају бити на располагању колегама и ученицима, затим, да буду едукатори који обликују дигиталне вештине неопходне за успех и мотивацију ученика у домену страних језика, дакле, најбитнији носиоци промена.

Уједно, Шарма (2017: 14) скреће пажњу на то да је вештина размишљања наставника од велике важности јер је данас нарочито битно неговати критичко размишљање, способност решавања проблема, развијати креативност, оригиналност, стварање нових знања како би се истакли у дигиталном свету. Из тог разлога, вештина да наставници језика управљају знањем такође се убраја у неопходне вештине за рад у дигиталној средини. Имајући у виду да се знања изнова повећавају са новим иновацијама и истраживањима у области образовања путем интернета, наставници језика морају учити како да пронађу, анализирају, вреднују, користе и шире дигиталне информације у складу са циљевима плана и програма, али и интересовањима ученика.

Као што се наводи, главна компонента дигиталних компетанција јесте критичка употреба дигиталних информација, знања и материјала, те је неспорно да се и настава страних језика не може развијати и унапређивати без наставника који не развијају критичку свест у организацији, одабиру и примени дидактичких материјала за часове страних језика.

У вези са поменути, Ал Кхатеб (2017: 38) је испитивао способност наставника страних језика, то јест, да ли примењују критички приступ и потребна знања и вештине за планирање, имплементацију, евалуацију и развој часова заснованих на дигиталној писмености и новим технологијама. Резултати су показали да већина наставника није дигитално компетентна према одговарајућим нивоима и стандардима упркос чињеници да је већина имала сертификате у области информационих технологија.

Међутим, закључује, ипак, да је свест о уређивању садржаја, као и додавање, брисање података, и свест о чувању корисничких приватних информација на вишем нивоу у односу на наставнике који нису имали сертификате и обуке (Ал Кхатеб 2017: 38).

Даријах и Зуди (2018: 53, 58-59) су обавили истраживање и пројекат са наставницима на универзитету у Џакарти 2018. године. Желели су да испитају, али и да утичу на развој дигиталне писмености наставника

и њихово увођење технологије у настави. Најпре, истраживање је показало да су многи наставници активни корисници дигиталних технологија, али да их нерадо користе за потребе развоја дигиталне писмености. Истраживачки пројекат је трајао један семестар где су наставници развили концептуална и практична знања о дигиталним технологијама у настави и учењу. Задатак учесника овог пројекта био је да истраже доступне дигиталне технологије и интегришу их у наставне јединице садржане у уџбеницима за енглески језик. Технологије које су коришћене у пројекту били су Фејсбук, блогови, Скајп и Воцап јер свака нуди јединствени потенцијал за олакшање и побољшање учења језика.

Прикупљени подаци и анализа пружили су увид у многобројне предности употребе нових технологија. Наиме, како Даријак и Зуди (2018: 53, 58-59) наводе, наставници су се након пројекта сложили да затворене групе на Фејсбуку, Воцап, блогови, Скајп омогућавају непосреднију и аутентичну писану и усмену комуникацију. Поред тога, виртуелне групе негују динамичну заједницу између наставника и студената, при чему се постиже и боља сарадња са студентима, али и осећај заједништва, битан за даљи процес учења и сарадње

С друге стране, Пињо и Сантос Лима (2013: 711, 734-735) дефинишу дигиталну писменост наставника као дигиталну флуентност која настоји да задовољи сложеност наставне праксе у настави кроз технологију. Дакле, то се односи на интеграцију знања, вештина и ставова о потенцијалу дигиталних алата и виртуалних окружења у планирању наставе, креирању и посредовању задатака, као и процени успешности и вештина ученика.

Путем радионице за наставнике страних језика у Бразилу где је њихов задатак био да направе филмове користећи програм *Windows Movie Maker*, Пињо и Сантос Лима (2013: 711, 734-735) истичу да се побољшала такзвана дигитална флуентност, као и међусобна сарадња наставника. Резултати су указали да се дигитална флуентност за наставу страних језика састоји од интеграције, имплементације и модификације знања, вештина и ставова о образовној употреби технологије за планирање лекција кроз сарадњу.

Стога, Пињо и Сантос Лима (2013: 711, 734-735) закључују да се улога наставника језика огледа у препознавању потенцијала дигиталних технологија. За ефективну примену, наставници треба да сагледају своју праксу, настојећи да развију аутентичност и креативност у изради свог дигиталног материјала. Предложени колаборативни задатак за израду дигиталног материјала настојао је да мотивише наставнике да искористе технологију као педагошки алат у информационом друштву, развијајући њихову аутономију и „ауторско дело“.

Уједно, закључак је и да је заједничка продукција филма о дигиталној флуентности омогућила наставницима страних језика да размисле о изазовима

употребе технологије у образовању, о потреби да размотре профиле својих ученика и промене приступ настави. Међутим, са друге стране, на путу до дигиталне флуентности, Пињо, Сантос Лима (2013: 735) напомињу да наставни контекст може угрозити наставну праксу, те да недостатак институционалне подршке може угрозити развој. Ипак, да употреба технологије у учионици не буде појединачни догађај у наставном плану и програму који се представља као удаљен од промена у друштву у технолошкој ери, неопходно је саградити „колаборативни мост“, не само између наставника и технологија, или између наставника и ученика путем технологије, већ и између високошколских установа, школа и владе.

Дакле, подржавајући дигиталну и наставну писменост, Pacific Policy Research Center (2010: 11) закључује да је неопходно да школе и наставници страних језика пруже могућности ученицима за учење страних језика у аутентичним контекстима. Водећи рачуна о интеграцији технологија у наставни план и програм, наставници и школа могу да подржавају ученике да користе технологије, развијају ефикасне стратегије за учење, али и да процењују повратне информације како би подстакли иновације у приступима ученика за учење.

На крају, задатак наставника и школа јесте да оспособљавају ученике да истражују све сложеније аспекте учења у дигиталном окружењу, као и да подржавају самооцењивање у прегледу радова ученика (Pacific Policy Research Center 2010: 11).

ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду потребу и интересовања нових генерација ученика и њихово свакодневно коришћење дигиталних ресурса, развој дигиталне писмености у настави је преко потребан. Стога је и развој дигиталне писмености у настави страних језика пожељно како би ученици модерног доба, то јест, дигитални урођеници, били у могућности да проналазе, селектују, анализирају дигиталне информације и притом креирају сопствене дигиталне садржаје на страним језицима.

Дакле, уз помоћ поменутих писмености, ученици страних језика могу да креирају онлајн пројекте при чему развијају и језичке вештине, богате вокабулар, побољшавају разумевање, изговор, говор као и граматичку прецизност. У претходним примерима истраживања примећују се предности развоја дигиталне писмености и у виду веће заинтересованости ученика, мотивације, креативности приликом рада на задацима у дигиталном окружењу.

Коначно, да би се развијала поменута писменост и адекватно користили дигитални ресурси у настави и учењу страних језика, неопходни су наставници који су свесни педагошке вредности нових технологија, који гаје

позитивне ставове према учењу у дигиталном окружењу и који се континуирано усавршавају у овом пољу.

Према резултатима горе наведених истраживања, наставници страних језика, у већини случаја, свакодневно користе нове технологије и дигиталне ресурсе, међутим, и даље не препознају њихове педагошке вредности. У том случају, обуке и усавршавања наставника су кључне и пожељне што се и примећује у поменутих истраживањима у овом раду. Наиме, како би наставници страних језика могли да вреднују нове технологије, неопходне су обуке на којима би увидели потенцијал и вредност савремених технологија на часовима језика што би додатно утицало на то да развијају како сопствену, тако и дигиталну писменост ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- Ал Кхатеб 2017: Ahmed Al Khateeb. "Measuring Digital Competence and ICT Literacy: An Exploratory Study of In-Service English Language Teachers in the Context of Saudi Arabia". *International Education Studies Archives*, vol. 10, 12, 38–51.
- An Invitation to CALL, Foundations of Computer-Assisted Language Learning 2010: Foundations of Computer-Assisted Language Learning, <<https://web.stanford.edu/~efs/callcourse2/CALL1.htm>>. [15.12.2020.]
- Ахмад 2016: Jemeel Ahmad. "Technology Assisted Language Learning is a silver bullet for enhancing Language competence and performance: A Case Study". *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, vol 5, 7, 118–131.
- Видосављевић 2017: Милена Видосављевић. „Учење страних језика уз помоћ компјутера“. Зборник радова са научног скупа с међународним учешћем – Иновације у васпитању и образовању: дигитализација, иновативни програми и модели, Ур. Живорад Миленовић, Слађана Видосављевић. Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, 109–121.
- Вркић Димић 2014: Jasmina Vrkić Dimić. „Suvremeni oblici pismenosti“. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 63, 3, 381–394.
- Гарсија Естебан 2015: Soraya García Esteban. "Teaching CLIL with Digital Literacies". *Verbeia*, 0, 47–62.
- Гуикема, Вилијамс 2014: Janel Pettes Guikema, Lawrence Williams (eds.), *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education*, Chapter: Digital Literacy in Academic Language Learning Contexts: Developing Information-Seeking Competence, Texas: Calico Monograph Series, vol 12.
- Даријаж, Зуди 2018: Tati Lathipatud Durriyah, Muhammad Zuhdi. "Digital Literacy With EFL Student Teachers: Exploring Indonesian Student Teachers' Initial Perception About Integrating Digital Technologies Into a Teaching Unit". *International Journal of Education & Literacy Studies*, IJELS 6(3), 53–60.
- Дуденей, Хокли 2011: Gavin Dudeney, Nicky Hockly. "Digital Literacies and the language classroom". *Didáctica del inglés*. Ed. Susan House, Barcelona: Graó, 51–72.
- Ешет-Алкалај 2004: Yoram Eshet-Alkalai. "Digital Literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era". *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93–106.

- IITE Policy Brief 2011: UNESCO, Institute for Information Technology in Education, <https://iite.unesco.org/files/policy_briefs/pdf/en/digital_literacy.pdf>, [09.12.2020.]
- Integrating Digital Literacy Into English Language Instruction: Issue Brief 2015: LINC'S - Literacy Information and Communication System, <https://lincs.ed.gov/publications/pdf/ELL_Digital_Literacy_508.pdf>, [05.02.2021.]
- Кели, Гренфел 2004: Michael Kelly, Michael Grenfell. *European Profile for Language Teacher Education (EPLTE). A Frame of Reference*. Southampton: University of Southampton.
- Марит, Цохенсон, Чевалиер, Сана 2014: Maarit Maarit, Mutta Johansson, Aline Chevalier, Pelttari Sanna. "Digital Literacy in Academic Language Learning Contexts: Developing Information-Seeking Competence", *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education* (Janel Petters Guikema, Lawrence Williams - eds.). Seattle, Washington: CALICO Monograph Series Vol. 12.
- Мартин, Грудзиецки 2006: Allan Martin, Jan Grudziecki. "DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development". *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5:4, 249-267.
- Оквир дигиталних компетенција – Наставник за дигитално доба 2017. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, <<http://www.mppn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Okvir-digitalnih-kompetencija.pdf>>, [03.02.2021.]
- Pacific Policy Research Center 2010: *21st Century Skills for Students and Teachers*. Honolulu: Kamehameha Schools, Research & Evaluation Division.
- Пињо, Сантос Лима 2013: Isis da Costa Pinho, Marilla dos Santos Lima. "Teacher's digital fluency: a new competence for foreign language teaching". *Revista Brasileira de Linguística Aplicada*, vol.13, 3, 711-739.
- Ричардсон 2010: Willard Richardson. *Blogs, Wikis, Podcasts, and Other Powerful Web Tools for Classrooms*. Thousand Oaks, California: Corwin.
- Сон, Парк, Парк 2017: Jeong Bae Son, Sang Soon Park, Moonyoung Park. "Digital literacy of language learners in two different contexts". *The JALTCALL Journal*, 13, 2, 77-96.
- Фелишја Бјукар, Рика Поп 2017: Norica-Felicia Bucur, Oana Rica Pop. "Digital competence in learning English as a foreign language—opportunities and obstacles". *The 12th International Conference on Virtual Learning ICVL*, 257-263.
- Хокли 2012: Nicky Hockl. "Digital literacies". *ELT Journal*, 66(1), 108-112.
- CARNet 2012: ICT Edu - modul 3: Razvoj digitalne kompetencije i multimedija u nastavi, <<https://docplayer.net/42621440-Ict-edu-modul-3-razvoj-digitalne-kompetencije-i-multimedija-u-nastavi-sto-je-digitalna-kompetencija.html>>, [09.04.2021.]
- Џигурски, Симић, Марковић, Шћепановић 2013: Север Џигурски, Сузана Симић, Снежана Марковић, Данијела Шћепановић, *Исцртавање о улози информационо-комуникационих технологија у школама у Србији*, Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва.
- Шарма 2017: Manisha Sharma. "Teacher in a Digital Era". *Global Journal of Computer Science and Technology, Interdisciplinary*, vol. 17, 3, 10-14.
- What Every Teacher Needs to Know About Digital Literacy 2013: E-Safety Support, <https://www.paigntonacademy.org/wp-content/uploads/2012/01/What-every-teacher-needs-to-know-about-Digital_Literacy.pdf>, [20.12.2020.]

Milena M. VIDOSAVLJEVIĆ

DIGITAL LITEARCY AND FOREIGN LANGUAGE LEARNING

SUMMARY

Modern language teaching is oriented towards the use of new technologies, and in this regard it is necessary to work on the development of digital literacy, both for students and teachers. Knowing how to find, select, analyze and adequately use digital information are important segments of digital literacy. In this regard, in foreign language teaching, digitally literate teachers and students can further contribute to their own development, learning and acquisition of foreign languages. With the help of digital literacy, students are able to use digital tools, digital information as well as create online projects in foreign languages. However, in order for students to adequately work on their tasks in an online environment, teacher moderators are needed who strive for continuous improvement in this field, who cultivate positive attitudes towards the use of new technologies and recognize their pedagogical value. Therefore, the focus of this paper is, first, on defining the concept of digital literacy, on pointing out the connection between digital literacy and learning and teaching foreign languages, on student work and the role of teachers in the digital environment, as well as on research results.

Key words: new technologies, digital literacy, foreign language teaching, foreign language learning, students, teachers